

Anmeldelser

Raymond Aron, *Power, Modernity and Sociology. Selected Sociological Writings*, Edited by Dominique Snapper, London: Edward Elgar, 1988, 234 s.

Denne bog har til formål at præsentere Raymond Aron for et engelsktalende publikum. Der er imidlertid endnu mere grund til at præsentere Raymond Aron for dansktalende læsere, fordi han er så godt som ukendt i det danske miljø, og jeg vil derfor indlede med en kort præsentation.

Raymond Aron (1905 – 1983) er en af Frankrigs betydeligste samfundsforskere. Han arbejdede med filosofi, sociologi og international politik. Arons personlige historie rummer mange af det 20. århundredes modsætninger. Han var jøde og uddannet filosof på École normale supérieure, hvor han blandt andet var klassekammerat med Jean Paul Sartre. I årene 1930 – 1933 boede han i Köln og Berlin, hvor hans interesse for sociologien blev vakt. Navnlig blev Max Weber hans inspiration. Bogens sidste kapitel er et af de mest interessante. Her fortæller den 65-årige Aron om sin interesse for sociologi, og hvorledes hans personlige udvikling blev præget af storpolitikken. Han skriver: »I am still marked by this experience (Det tredje Riges start), which inclined me towards active pessimism. Once and for all, I ceased to believe that history automatically obeys the dictates of reason or the desires of men of goodwill. I lost faith and held on, not without effort to hope. I discovered the enemy that I as well do not tire of pursuing – totalitarianism...In any form of fanaticism, even one inspired by idealism, I suspect a new reincarnation of the monster« (s. 213). Denne beskrivelse er central for forståelsen af Aron og hans intellektuelle ståsted såvel som hans samfundsmæssige engagement.

Under opholdet i Tyskland studerede Aron den klassiske tyske sociologi og i 1935 kom *La Sociologie Allemande Contemporaine* (Paris: Libraire Félix Alcan), hans første bog. Allerede her viste han sin skepsis for marxismen, og hans kritik af Sovjetunionen fremstod klart efter den tysk-sovjetiske ikke-angrebspagt i 1939. Under krigen var Aron i England, hvor han blev knyttet til La France Libre, og efter hjemkomsten fortsatte han sit journalistiske arbejde ved siden af det videnskabelige gennem ansættelse på Le Figaro fra 1947 og på L'Express fra 1977.

Hans videnskabelige produktion er overordentlig omfattende. En bibliografi alene for den videnskabelige produktion (*Bibliographie. Tome I. Livres et articles de revue*, 1986) omfattende årene 1928 til 1985 indeholder vel op mod 1000 titler. Produktionen er samtidig langt bredere og mere samfundsdiskuterende, end man normalt ser. Hans interesse drejer sig først og fremmest om de industrielle samfunds udvikling og forståelse af disse samfunds karakter. Det er ikke mindst karakteristikken af det sovjetiske og vestlige system, han tager under behandling. Kritikken af marxismen er tydelig gennem hele forfatterskabet. Han påpeger, hvorledes det såkaldt klasseløse sovjetiske samfund er præget af ulighed på

Anmeldelser

Raymond Aron, *Power, Modernity and Sociology. Selected Sociological Writings*, Edited by Dominique Snapper, London: Edward Elgar, 1988, 234 s.

Denne bog har til formål at præsentere Raymond Aron for et engelsktalende publikum. Der er imidlertid endnu mere grund til at præsentere Raymond Aron for dansktalende læsere, fordi han er så godt som ukendt i det danske miljø, og jeg vil derfor indlede med en kort præsentation.

Raymond Aron (1905 – 1983) er en af Frankrigs betydeligste samfundsforskere. Han arbejdede med filosofi, sociologi og international politik. Arons personlige historie rummer mange af det 20. århundredes modsætninger. Han var jøde og uddannet filosof på École normale supérieure, hvor han blandt andet var klassekammerat med Jean Paul Sartre. I årene 1930 – 1933 boede han i Köln og Berlin, hvor hans interesse for sociologien blev vakt. Navnlig blev Max Weber hans inspiration. Bogens sidste kapitel er et af de mest interessante. Her fortæller den 65-årige Aron om sin interesse for sociologi, og hvorledes hans personlige udvikling blev præget af storpolitikken. Han skriver: »I am still marked by this experience (Det tredje Riges start), which inclined me towards active pessimism. Once and for all, I ceased to believe that history automatically obeys the dictates of reason or the desires of men of goodwill. I lost faith and held on, not without effort to hope. I discovered the enemy that I as well do not tire of pursuing – totalitarianism...In any form of fanaticism, even one inspired by idealism, I suspect a new reincarnation of the monster« (s. 213). Denne beskrivelse er central for forståelsen af Aron og hans intellektuelle ståsted såvel som hans samfundsmæssige engagement.

Under opholdet i Tyskland studerede Aron den klassiske tyske sociologi og i 1935 kom *La Sociologie Allemande Contemporaine* (Paris: Librairie Félix Alcan), hans første bog. Allerede her viste han sin skepsis for marxismen, og hans kritik af Sovjetunionen fremstod klart efter den tysk-sovjetiske ikke-angrebspagt i 1939. Under krigen var Aron i England, hvor han blev knyttet til La France Libre, og efter hjemkomsten fortsatte han sit journalistiske arbejde ved siden af det videnskabelige gennem ansættelse på Le Figaro fra 1947 og på L'Express fra 1977.

Hans videnskabelige produktion er overordentlig omfattende. En bibliografi alene for den videnskabelige produktion (*Bibliographie. Tome I. Livres et articles de revue*, 1986) omfattende årene 1928 til 1985 indeholder vel op mod 1000 titler. Produktionen er samtidig langt bredere og mere samfundsdiskuterende, end man normalt ser. Hans interesse drejer sig først og fremmest om de industrielle samfunds udvikling og forståelse af disse samfunds karakter. Det er ikke mindst karakteristikken af det sovjetiske og vestlige system, han tager under behandling. Kritikken af marxismen er tydelig gennem hele forfatterskabet. Han påpeger, hvorledes det såkaldt klasseløse sovjetiske samfund er præget af ulighed på

samme måde som de vestlige og påpeger forskellen mellem de vestlige landes pluralisme over for elitismen i Sovjetunionen.

Videnskabsteoretisk arbejder han ligeledes med kritik af marxismen. En af de kendeste bøger er her *L'opium des intellectuels* (Paris: Calmann-Lévy, 1955), hvori han kritiserede de venstreorienterede intellektuelle, ikke mindst Sartre. Det kan heller ikke undre, at han i slutningen af 1960'erne tog skarp afstand fra studenteroprøret.

Denne placering af Aron som konservativ er imidlertid ikke entydig. Under Algerie konflikten argumenterede han allerede fra starten for nødvendigheden af en uafhængig algerisk stat. Hermed er også antydning af en yderligere del af Arons forfatterskab: International politik, hvor han også har bidraget med mange bøger og artikler. Baggrunden for denne interesse var 2. verdenskrig og atomvåbenkapløbet, der ledte ham til analyser af krig og fred. Det er inden for dette område, at den eneste danske oversættelse af ham findes i den lille bog *Nationalisme og imperialism* (København: Gyldendals uglebøger, 1968, oversat af Erling Bjøl).

Endelig må nævnes hans sociologisk-historiske interesse. Hans analyse af den klassiske sociologi i *Les Etapes de la pensée sociologique* fra 1969 er blandt andet udkommet som Penguin bog i 1970 under titlen *Main Currents of Sociological Thought*, og det er vel stadig en af de bedste introduktioner til den klassiske sociologi.

Det siger sig selv, at et tekstudvalg som det her foreliggende på ingen måde kan yde nogen form for retfærdighed over for Arons overordentligt omfattende produktion, selv ikke når man begrænser emnet til magt, modernitet og sociologi. Dominique Snapper, bogens redaktør, forklarer, at udvælgelsen af artikler er sket for at samle Arons teoretiske værker om sociologisk teori, idet *Main Currents...* og hans trilogi om det industrielle samfund fra 1960'erne regnes for kendt. Den foreliggende bog skal altså forsøge at være et supplement til disse bøger. Bogens tema bliver dermed først og fremmest magt og klasser. Af bogens 10 kapitler er de seks artikler, der tidligere været udgivet på engelsk.

Den filosofisk trænede Aron gennemfører i artiklen »*Macht, power, puissance: democratic prose or demoniac poetry*« en sproglig analyse af ordene for magt på henholdsvis tysk, engelsk og fransk. På fransk skelnes mellem *puissance*, magten som ressource, og *pouvoir*, magten som handling. Et tilsvarende opdeling findes ikke på tysk. Til gengæld er ordet *Herrschaft* hos Weber af Parsons (»slående og næsten morsomt«, s. 74) blevet oversat til »imperative control«. Aron lader det imidlertid ikke blive ved disse sproglige øvelser. Han benytter dem til en generel diskussion af magtbegrebet og til en analyse af oversete aspekter ved det, først og fremmest i en argumentation mod magtforståelse som for eksempel Robert Dahls, hvor magt bliver til et allestedsnærværende fænomen. Noget som alle har mere eller mindre af. Efter Arons opfattelse er dette en for overfladisk forståelse, ligesom en umiddelbar opfattelse af magtkoncentration som noget negativt er det. Pacifister og statsledere er enige om, at atomvåben, dette det 20. århundredes største magtmiddel og -potentiale overhovedet, bør bevares på så få hænder som muligt.

Et andet aspekt af magtanalysen er ifølge Aron, at man overser betydning af enkeltbegivenheder og enkeltpersoner. I alle former for beslutningstagen er der historiske beslutninger, der er unikke, irreversible og har langtidskonsekvenser. Disse beslutninger tages sædvanligvis af ét menneske, og ofte et menneske, hvis legitime og personlige magt begge er væsentlige.

I den forbindelse bliver eliter og elitors placering betydningsfuld. Dette diskuteres i forskellige kapitler af bogen. I sammenligningen mellem USA og Sovjetunionen bliver det afgørende spørgsmål, hvorledes eliten er sammensat. Arons analyse er, at eliter består af forskellige grupper med varierende interesser. Han argumenterer stærkt for betegnelsen »*ruling groups*« i modsætning til »*ruling class*«. I alle samfund består eliten af »the political personnel«, den politiske ledelse, samt af højt placerede militære og civile statslige ledere og industrielle topchefer. Dertil kommer åndelige og ideologiske ledere. Arons holdning er, at en fælles magtelite er en hypotese, som må vurderes i hvert enkelt tilfælde. I en kommentar til en bog, hvori Meynaud påviser en magtelite i Italien, kritiserer Aron for det første Meynaud for at generalisere resultatet af analysen af Italien til at gælde andre lande. Dette er ikke rimeligt, siger Aron, fordi den katolske kirke og kommunistpartiets styrke i Italien medfører, at Italien er et særtilfælde. For det andet burde Meynaud efter Arons mening sammenligne med Sovjetunionen. Dette system er nemlig karakteriseret ved at have et sammenfald mellem de forskellige »*ruling groups*«, således at Sovjetunionen er et klart eksempel på en nation, der er styret af én magtelite.

Arons klasseteori fremgår dels af artiklerne om elite, dels af bogens længste artikel »Social structure and the ruling class« fra 1950. Her bliver klassedefinitionerne atter analyseret. Også her ses en af Arons generelle pointer, afvisningen af den marxistiske klasseteori. Marx's samfundsanalyse har vist sig ikke at være korrekt: »Against the law of proletarianization and pauperization I shall set what I shall call the law of social differentiation« (s. 131).

Måske er den bedste sammenfatning af Arons ståsted at finde i artiklen »Sociologists and representative institutions« fra 1960. Her viser han at to af de klassiske, centrale, men teoretisk modsatrettede sociologer, Marx og Comte ikke var interesserede i politiske institutioner. De satte det samfundsmæssige i fokus, men spørgsmålet om repræsentation mente de ville løse sig af sig selv. Comte argumenterer for det »progressive diktatur«, Marx for proletariatets diktatur, men selve det politiske system og dets betydning skulle forklares ved hjælp af det økonomiske og ikke omvendt. Her sætter Aron sin kritik ind, igen med henvisning til, hvad vi har lært af den historiske udvikling. Den har vist, at den politiske orden har sin egen autonomi og udviklingstræk, og at den politiske institution kan påvirke alle andre subsystemer, og at den rent faktisk også gør det.

Det er altså en skarp læsning af klassikerne, der får Aron til at præcisere deres historiske begrænsninger. Aron er en del af anden bølge af sociologer, efter klassikerne. Som dem arbejder han bredt inden for mange forskellige samfundsmæssige områder i en produktion, der viser, at mange af vore institutionelle opdelinger mellem sociologi, politik, international politik osv. er kunstige. Hans skarpsindige analyser af de nuværende samfund og hans stadige henvisning til klas-

sikerne gør ham til en spændende forfatter at læse. Snappers uddrag af artikler fra det enorme forfatterskab giver mulighed for at se nogle af disse sider og kan foruden at give en introduktion til Aron måske lokke til at læse noget af hans anden produktion, hvoraf hovedværkerne er oversat til engelsk og tysk.

Peter Gundelach
Institut for Statskundskab

Karl-Henrik Bentzon (red.), »*Fra vækst til omstilling – Modernisering af den offentlige sektor*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1988, 376 s., kr. 186,00.

Det er oplagt, at der måtte komme bøger om det program for modernisering af den offentlige sektor, som firkloverregeringen søsatte i november 1983, og som stadig er under udvikling. Det er også oplagt, at COS-centret (forskningscenter for offentlig organisation og styring, etableret 1987 med hjemsted på Handelshøjskolen i København) måtte deltage i vurdering af programmets karakter og skæbne, og *Fra vækst til omstilling* er faktisk den første publikation herfra.

Moderniseringsplanen har haft femårs-jubilæum, og hvilken type jubilæumsskrift er det så, man får i hånden? Et selektivt, må man sige. Privatisering, brugersamspil og regelsanering behandles ikke. Frontpersonalets reaktioner og betydning for realisering af programmet berøres kun sporadisk, ligesom den samfundspolitiske baggrund og magtkonsekvenser er meget underspillet. Men stiller man sig tilfreds med en moderniseringsgennemgang, der ikke dyrker programmets historiske, interesse- og magtmæssige rødder og drivkræfter, er der meget at hente. Måske mest for dem, der har brug for en indføring i og oversigt over (dele af) programmet.

Redaktøren gør meget ud af at præcisere, at der ikke er tale om en egentlig evaluering, eftersom programmet dels har mange målsætninger, dels fordi disse er umulige at sammenligne. »Det må derfor være op til den enkelte at vurdere, hvad der er væsentligt og mindre væsentligt i programmet« (p. 8). Må det? Ville man af en sådan bog ikke forvente kritisk stillingtagen og mere end »story-telling«? Den proklamerede slaphed slipper ikke helt Bentzon, der gennemgår forhistorie til programmet og dets hovedindhold, samtidig med at der præsenteres et begrebsapparat, der dog næppe udfoldes i brug i analyse af reformforslag. Det går hurtigt, næsten over stok og sten, og det er klart hos andre bidragydere, man finder de væsentligste vurderinger.

Det interessante, det nye, det innovative ved moderniseringsprogrammet optager forfatterne meget. Jan Pedersen skriver om intentionerne bag 1983-formuleringerne, Mogens Højrup laver tekstanalyse af samme, Michael Moesgaard Andersen taler om den organisatoriske managementomstilling (»paradigmeskiftet«) ud fra tre cases (af hvad?). Morten Ry Helkier og J.C. Ry Nielsen kender til fire cases, hvor organisatoriske ændringer i centraladministrationen kan efterspores, og her får man dog informative og problemsøgende referater. Ledelsessynsvink-